

A romák helyzete Magyarországon és az EU-ban, a kisebbségek helyzete az USA-ban

Az Európa Parlament 2005. áprilisi határozatában elismeri a romákkal szembeni diszkrimináció létezését az Európai Unió határain belül. Az új törekvés a roma-kérdés rendezésére nemcsak a posztkommunista országokban, de még a fejlett nyugat-európai államokban is szükségesnek bizonyul, hiszen pl. egyes németországi tartományokban a fogyatékosnak minősített gyerekek között 85% a roma gyerekek aránya.

Az Európa Parlament kisebbségi kérdéseket a csatlakozó tagok ország-jelentésében megtalálható diszkriminációs adatok miatt tűzte napirendre és ez által jelentős, főleg PHARE programokat indított a különböző területek felzárkóztatására, így pl. a diszkrimináció csökkentésétől a kistérségi foglalkoztatás politikáig bezárólag. Ezen nagyköltségvetésű programok között sok kifejezetten roma program is szerepelt.

Érdekes tény azonban, hogy a többi, jelenleg is csatlakozásra váró tagország (Bulgária, Törökország, Románia) ország-jelentésében – holott ezekben az országokban köztudottan még erősebben jelentkező kisebbségi kérdések vannak – mégsem szerepel a kisebbségeket érintő diszkriminációs kérdés. Magyarország és az Európai Unió más tagállamai között a jelentős különbség abban rejlik, hogy itthon sokkal erőteljesebbek az érdekképviseletek.

Az Egyesült Államok kisebbségpolitikáját nézve az út elején van. Bár Amerika történelme a kisebbségek történelme, ennek ellenére ők sem rendelkeznek jelentősebb tapasztalatokkal.

A kisebbségek kérdése gyakran összemosódik a szegénység kérdéskörével, amelyek közé azonban nem tehetünk egyenlőségjelet. Igenis szükség van toleranciát erősítő programokra, pl. az oktatásban a szegregáció tilalmára, és jogszabályokkal, valamint kormányi intézkedésekkel kell fellépni a diszkrimináció ellen.

Az EU tagállamainál eltérő politikai keretokről beszélünk, mint Amerikában, ezért nehéz az összehasonlítás. Míg az USA-ban a civil mozgalmak az egész társadalom faji diszkriminációs hozzáállásán kívánnak változtatni, addig az EU-ban a tagállamok kormányaitól várják a kész megoldást. A lentről szerveződő civil mozgalmak az EU-ban még 'gyermekcipőben járnak'.

Az Európai Unió a kisebbség ügyét a roma ügy felé helyezi. Nincs egységes Uniós sztandard kisebbségi ügyek kezelésére. Magyarországon az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) 2005. február óta 400 ügyet kezel, amelyből 30-nál már döntés született. Bár itt maximalizálták a büntetés felső határát 6 millió forintban, ezzel szemben az USA-ban a büntetésnek nincs felsőhatára, így a jól működő civil szervezetek a legmagasabb szintű jogi reprezentálást biztosíthatják a kisebbségek számára.

Összegezve: Nem létezik egységes, bevált módszer

a világban, amely mindenütt sikeresen és hatékonyan kezelné a diszkrimináció kérdéskörét. Általánosságban jogilag rendezett a kérdéskör az EU-ban és Magyarországon is, azonban a végrehajtási rendszert következetesebbé és hatékonyabbá kellene tenni. Nem utolsó sorban pedig az USA-tól átvenni, amit ők már az 50-es évektől elkezdtek: erős szervezet, a civil mozgalmak hatékony munkájával kivívni a törvények betartását (Martin Luther King, Malcolm X.).

Milyen antidiszkriminációs szabályozás van Magyarországon és milyenek az EU-ban?

A magyar antidiszkriminációs szabályozás átfogó reformjára félévtizedes szakmai viták után, 2003-ban került sor. A reform előkészítése során a jogalkotó rendkívül ambiciózus célokat tűzött maga elé: az új szabályozás alkosson egységes, koherens rendszert, legyen alkalmazható és hatékony. Az íróasztal mellől, a szabályozás tényleges alkalmazása előtt nagyon nehéz tárgyilagosan megítélni, hogy az Ebt. valóban képes lesz-e megfelelni a vele szemben támasztott elvárásoknak. Sikere elsősorban azon múlik, hogy a jogalkalmazók mennyire tudják kitölteni tartalommal a törvényben foglalt fogalmakat, hatékony és működőképes lesz-e a szankció- és intézményrendszer, illetve mennyire mennek át a szakmai és a szélesebb köztudatba a törvény tilalmi.

Az Európai Szociális Alap

EU-s foglalkoztatási és képzési programjai

Az Európai Szociális Alap (ESZA) Kht. 2001 óta foglalkozik uniós támogatású foglalkoztatási, képzési programokkal, így a Phare és HEFOP-programok megvalósításával. A megvalósított foglalkoztatási célú Phare programok már az Európai Szociális Alap által támogatott programok előkészítését célozták, így nők, fogyatékkal élő emberek, hátrányos helyzetűek képzését, foglalkoztatását tették lehetővé.

1. „Küzdelem a munka világából történő kirekesztődés ellen” című Phare program

Az Európai Unió és az FMM támogatásával, az ESZA Kht. (Európai Szociális Alap) végrehajtásában került megvalósításra a „Küzdelem a munka világából

történő kirekesztődés ellen” című Phare program. A program célkitűzése a tartós munkanélküliek, különösen a romák foglalkoztathatóságának javítása olyan helyi kezdeményezések támogatásával, amelyek a tartós munkanélküliek, halmozottan hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piacra történő jutását segítik képzéssel egybekötött foglalkoztatás által, és egyúttal hozzájárulnak a közösségi és közszolgáltatások fejlesztéséhez.

A program két részből áll, egyrészt az ún. szociális komponensből, amely a tartós munkanélküliek bevonásával a szociális ellátórendszer fejlesztéséhez kíván segítséget nyújtani, másrészt az ún. Roma komponensből, amely a romák foglalkoztatására és életkörülményeinek javítására irányul. A pályázat teljes költségvetése összesen 28,1 millió euró (közel 7,17 milliárd forint), melyből a kötelező önrész minimum a teljes projektköltségvetés 10%-a. A pályázat két körben került meghirdetésre: első kör 2003. június és második kör 2004. áprilisában. A beérkezett pályázatok: első körben 108 pályázat közül 33 nyertes projekt; második körben 49 pályázat közül 25 nyertes projekt szerepelt. Projektenként a bevont munkanélküliek száma minimum 50 fő volt, ami országos szinten összesen minimum 2900 főt jelentett.

A program jelenlegi állása szerint, az ESZA Kht. a 10,8 millió euró (közel 2,75 milliárd forint) összértékű, első körös meghirdetés kedvezményezettjeivel a támogatási szerződéseket megkötötte, a 13-21 hónapos projektek 2004. nyarán elindultak, több közülük már lezáródott. A második kör kedvezményezettjeivel 17,3 millió euró (közel 4,42 milliárd forint) összértékben a szerződéseket 2004. novemberében megkötötték. Jelenleg a projektek futnak, és az ESZA Kht. folyamatosan monitorozza őket.

2. Az ún. HEFOP programok

2004-től az ESZA Kht. a HEFOP-programok megvalósításában ún. közreműködő szervezetként vesz részt, így feladatai többek között a pályázatok meghirdetése, a pályázattal kapcsolatos folyamat lebonyolítása, az érdeklődők tájékoztatása, az értékelési folyamat koordinálása, a nyertes projektek megvalósításának szakmai támogatása, szakmai monitorozása, valamint a közvélemény tájékoztatása az uniós és hazai források felhasználásáról, az eredményekről a HEFOP Irányító Hatósággal szoros együttműködésben.

2004-ben hat HEFOP-pályázat került meghirdetésre és értékelésre. A foglalkoztatási pályázatokra főként non-profit szervezetek és egyházak konzorciumi együttműködésben más szervezetekkel (önkormányzatokkal, egyéb non-profit szervezetekkel, foglalkoztatókkal stb.) nyújthatták be pályázataikat, de vállalkozások is pályázhattak munkavállalók képzésére, közművelődési intézmények pedig felnőttképzési tevékenység kialakítására, elindítására.

A hat meghirdetés keretében összesen 485 pályázat igényelt több mint 22 milliárd forintot. A beérkezett pályázatok közül 240 nyertes projekt támogatása vált lehetővé a HEFOP keretében összesen több,

mint 8,5 milliárd forint támogatási összegben, melynek 75%-a az Európai Unió társfinanszírozása az Európai Szociális Alapból és 25%-a hazai költségvetési forrás.

A hat pályázat közül három támogatja komplex programokkal a hátrányos helyzetű csoportok (munkanélküliek, fogyatékkal élő emberek, alacsony iskolai végzettségűek, romák, stb.). Ezek közül az egyik kifejezetten a hátrányos helyzetű nők képzését és foglalkoztatását segíti elő pszicho-szociális tanácsadással, segítségnyújtással kiegészítve. Ezeknél a non-profit szervezetek által megvalósított projekteknél 100%-os támogatásra és előleg biztosítására van lehetőség, így a szervezetnek nem szükséges önerőt biztosítania. A támogatás utolsó 20%-át a szervezet csak a végső elszámolást követően kaphatja meg.

Hátrányos helyzetű célcsoportok foglalkoztatását elősegítő projektek tekintetében két pályázatot hirdetett meg az ESZA Kht.: egyrészt a (HEFOP/2004/2.3.1 – Hátrányos helyzetű emberek alternatív munkaerőpiaci képzése és foglalkoztatása), másrészt az Alternatív Foglalkoztatási Szolgáltatások – A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása (HEFOP/2004/2.3.2) projektet.

A *Hátrányos helyzetű emberek alternatív munkaerő-piaci képzése és foglalkoztatása* című pályázat keretében az 1. komponens a hátrányos helyzetű emberek munkaerőpiaci és társadalmi (re)integrációjának elősegítését integrált megközelítésű, alternatív képzésükön keresztül célozza meg, míg a 2. komponens a pályázó non-profit szervezetek szervezeti és emberi erőforrásainak fejlesztésére ad lehetőséget (a 2. komponensre csak azok pályázhattak, akik az 1. komponensre is pályáztak). Az 1. komponensre összesen 112 pályázat érkezett be, melyek közül 31 a 2. komponens keretében is igényelt támogatást. A két komponens keretében a benyújtott pályázatok összesen 9 milliárd Ft támogatást igényeltek.

Támogatást 50 pályázat nyert el, melyből 16 keretében támogatják a projektet megvalósító non-profit szervezet fejlesztését is. Az így elnyert támogatás összege közel 4,4 milliárd Ft.

A projektek célcsoportjai eltérőek voltak: 13 projekt fogyatékkal élő emberekkel ill. megváltozott munkaképességűekkel, 8 projekt tartósan munkanélküliekkel, 7 projekt hátrányos helyzetű fiatalokkal, 5 projekt romákkal foglalkozik, de vannak olyan projektek, amelyek többféle célcsoportot is bevonnak, ill. egyes projektek az alacsony iskolai végzettségűeket, a 45 év felettieket, gyógyult vagy gyógyulófélben levő szenvedélybetegeket, menekülteket ill. büntetőeljárársban terheltnek minősülő embereket vonnak be.

Az *Alternatív Foglalkoztatási Szolgáltatások – A hátrányos helyzetű emberek, köztük a romák foglalkoztathatóságának javítása* (HEFOP/2004/2.3.2) című pályázatban az 1. komponens esetében a hátrányos helyzetű emberek munkaerő-piaci re-integrációjának segítése a cél, intenzív tanácsadással, gyors munkába – szükség esetén – képzésbe helyezéssel. A komponens keretében min. 300, max. 800 fő bevonását vállal-

hatták a pályázók, akiknek 30%-a esetében 3 hónapot meghaladó összefüggő munkaviszonyba helyezést kell biztosítani.

A 2. komponens célja a munkavállalás szempontjából hátrányos helyzetű – összetett személyi, pszichoszociális és társadalmi hátrányai miatt komplex fejlesztő szolgáltatásokat igénylő – emberek munkaerőpiaci re-integrációjának segítése, egyénre szabott tanácsadással, személyiség- és készségfejlesztéssel, munkába, illetve képzésbe helyezéssel. A komponens keretében min. 50, max. 200 fő bevonása lehetséges, melyből min. 50% képzésbe, illetve munkába helyezését vállalni kell.

Mindkét komponens esetében lehetőség volt a minőségügyi rendszer fejlesztésére, illetve szervezetfejlesztésre, az alternatív szolgáltatási hálózatok kialakítására, fejlesztésére. Erre a pályázatra összesen 91 pályázat érkezett be 4,7 milliárd Ft támogatási igénnyel.

Az 1. komponens keretében 16 pályázat nyert el 777 millió Ft támogatási összeget, mellyel összesen közel

10 ezer ember bevonását, gyors munkába vagy képzésbe helyezését vállalták, közülük is közel 3000 fő 3 hónapon túli összefüggő munkába helyezése válik lehetségessé.

A 2. komponens keretében 31 pályázó összesen 1,66 milliárd Ft támogatást nyert el. A támogatás segítségével több, mint 3700 fő részesülhet komplex, személyre szabott fejlesztő szolgáltatásokban és legalább 1850 fő képzésbe vagy munkába helyezése valósul meg.

3. Várható pályázatok 2005-től

2005-ben a tavaly meghirdetett pályázatok újabb meghirdetése várható. Az új kiírások az előzőek során szerzett tapasztalatok alapján átdolgozásra kerülnek. Az új meghirdetésekről az érdeklődők többek között a HEFOP Irányító Hatóság honlapján (www.hefop.hu), és az ESZA Kht. honlapján (www.esf.hu) tájékozódhatnak majd. Az ESZA Kht. e-mailes hírlevelére feliratkozottakat hírlevelben is értesítik majd.

A sajtóbeszélgetés résztvevői (jobbról balra): Claude Cahn (USA), Mohácsi Viktória EP-képviselő, Köves Alexandra (ESZA Kht) és Gere Ádám, az USA kisebbségi ügyek szakértője